

VALSTYBINĖS MOKESČIŲ INSPEKCIJOS 2010 METŲ MOKESČIŲ MOKĖTOJŲ MOKESTINIŲ PRIEVOLIŲ VYKDYMO IR MOKESČIŲ SURINKIMO UŽTIKRINIMO STRATEGIJA

(Dokumento santrauka, skirta pristatymui visuomenei)

TIKSLAI IR UŽDAVINIAI

Valstybinės mokesčių inspekcijos 2010 metų mokesčių mokėtojų mokestinių prievolių vykdymo ir mokesčių surinkimo užtikrinimo strategija (toliau – Strategija) buvo rengiama, atsižvelgiant į pasaulinę praktiką ir tarptautinių organizacijų rekomendacijas, išskiriančias tris pagrindinius mokesčių administratoriaus uždavinius ekonomikos nuosmukio metu:

- 1) teikti visokeriopą pagalbą mokesčių mokėtojams,
- 2) aktyviai komunikuoti, kad mokesčių mokėtojai deklaruotų savo laikinas likvidumo problemas,
- 3) užtikrinti griežtą kontrolę, apsaugant mokėtojus nuo pasitraukimo į „šešėlį“.

Atsižvelgiant į šias rekomendacijas, numatytas Strategijos parengimo ir įgyvendinimo tikslas – kompleksinėmis priemonėmis mažinti mokesčių nemokėjimo riziką, išaugusią dėl negatyvių šalies ekonomikos tendencijų.

Įgyvendinamos Strategijos uždaviniai:

- 1) geriau pažinti mokesčių mokėtojus bei jų vykdomą veiklą (ypatumi, poreikiai, problemos ir pan.), siekiant suteikti tikslinę pagalbą, laiku nustatyti rizikos grupes, susijusias su mokestinių prievolių vykdymu (įskaitant mokesčių mokėtojų registravimą, teisingą mokesčių deklaravimą bei mokėjimą laiku) bei taikyti efektyvias jų mažinimo priemones;
- 2) teikti pagalbą verslui įveikiant aktualiausią iššūkį – apyvartinių lėšų trūkumą plėtrai ir išsipareigojimų valstybei, bankams bei verslo partneriams vykdymą laiku;
- 3) efektyviai vykdyti mokesčių mokėtojų atranką ir kontrolę, nukreiptą į rizikingiausius mokesčių mokėtojus, užkertant galimybę įgauti konkurencinį pranašumą nemokant mokesčių bei didinant verslo solidarumą vykdant mokestines prievoles, taip pat užtikrinant mokesčių sumokėjimą;
- 4) tobulinti visas mokesčių administravimo procedūras, siekiant mažinti jų neigiamą poveikį bei tenkančią administracinę našta sąžiningiems mokesčių mokėtojams.

Pagalba mokesčių mokėtojams

2009 m. prasidėjusi ekonominė krizė, išgalioję mokesčių įstatymų pakeitimai, darė įtaką mokesčių mokėtojų elgsenai: jie dėl nežinojimo, nerūpestingumo ar tyčiais veiksmais nevykdė mokestinių išsipareigojimų.

Todėl mokesčių administratorius turi imtis priemonių didinti veiklos efektyvumą ne tik kovodamas su „šešėlyje“ veikiančiais asmenimis, bet ir stengdamasis, kad sąžiningi mokesčių mokėtojai nepasitrauktų į „šešėlį“. Kartu turi būti išlaikomas pasitikėjimas mokesčių sistema, kad mokesčių mokėtojai savanoriškai ir laiku norėtų vykdyti išsipareigojimus.

Pagrindinis pagalbos mokesčių mokėtojams strategijos tikslas – padidinti savanoriško mokestinių prievolių vykdymo laipsnį, kad mokesčių mokėtojai, veikdami besikeičiančioje ekonominėje aplinkoje, mokestinius išsipareigojimus priimtų teigiamai. Siekiant šio tikslo būtina užtikrinti, kad mokesčių mokėtojai:

- nevengtų registruotis mokesčių mokėtojais (registruoti vykdomą veiklą);
- laiku pateiktų visus mokestinius dokumentus;
- teisingai ir įstatymu nustatytais terminais deklaruotų ir mokėtų mokesčius.

Atsižvelgiant į prognozes, kad ekonominė situacija šalyje gerės lėtai, 2010 m. mokestinių prievolių užtikrinimo srityje išskiriamos tokios pagrindinės kryptys:

- mokestinių prievolių palengvinimas – tai mokesčių mokėtojams teikiamų paslaugų tobulinimas, supaprastinimas, kad jie galėtų mokestines prievoles vykdyti operatyviai ir patogiu būdu,

- mokestinių prievolių vykdymo stebėjimas – tai mokesčių mokėtojų elgsenos analizė, padedanti nustatyti jų veikimo pokyčius,

- mokestinių prievolių nevykdymo problemų sprendimas – tai mokesčių mokėtojų vykdomų mokestinių procedūrų ir informacinėmis sistemomis nustatytų neigiamų veikslių šalinimas, efektyvus sankcijų taikymas.

Esamų mokesčių mokėtojų pasitikėjimo didinimui ir šešėlinės ekonomikos masto mažinimui veiksminga minėtų ir kai kurių kitų pažeidimų prevencija, kryptinga pagalba tikslinėms mokesčių mokėtojų grupėms, atliekamų įprastinių mokestinių procedūrų supaprastinimas, mokesčių mokėtojų informavimas ir tiesioginė pagalba.

Atsižvelgiant į išaugusį daugelio teisės aktų pažeidimų rūšių skaičių, siekiant minėtų tikslų mokestinių prievolių užtikrinimas 2010 m. bus vykdomas, vadovaujantis šiais principais:

1) užtikrinant, kad mokestinės prievolės būtų vykdomos savanoriškai ir laiku, skatinant mokesčių mokėtojų sąmoningumą, nustačius pažeidimus, taikyti teisės aktų numatytą atsakomybę;

2) siekiant mažinti šešėlinės ekonomikos masto augimą nustatytiems potencialiems mokesčių mokėtojams, vengiantiems registruoti veiklą ir mokėti mokesčius, mokesčių administratoriaus iniciatyva taikyti tiesioginės pagalbos priemones;

3) užtikrinant bendradarbiavimą ir supaprastinant mokestines procedūras, teikti mokesčių mokėtojams arba tretiesiems asmenims teisės aktų nustatytą informaciją apie jų mokestinių prievolių įvykdymo būklę;

4) siekiant efektyvesnio turimų išteklių panaudojimo ir mažesnės vykdomų mokesčių administravimo veikslių įtakos mokesčių mokėtojų veiklai;

5) siekiant geresnio mokestinių prievolių vykdymo, apibrėžti veiklos procesą, apimantį:

- sistemingą tikslinių mokesčių mokėtojų grupių identifikavimą, jų veiklos rodiklių, rizikos veiksnių analizę, veiklos rezultatų ir elgsenos nuolatinę stebėseną bei galimų veikimo sričių ir veikimo būdų parinkimą;

- įprastinių mokestinių procedūrų efektyvesnį vykdymą, įgyvendinant e. valdžios koncepciją ir „vieno langelio“ principą:

- mokesčių mokėtojų veiklos registravimas ir su juo susijusių pasikeitimų valdymas,

- mokesčių mokėtojų deklaracijų ir jų duomenų tvarkymas,

- informacijos ir konsultacijų mokesčių mokėtojams teikimas dėl mokestinių procedūrų vykdymo;

6) siekiant padidinti savanorišką mokestinių prievolių vykdymą, registruotiems ir potencialiems mokesčių mokėtojams taikyti įvairias komunikavimo ir pagalbos priemones;

7) siekiant gerinti mokesčių mokėtojų aptarnavimą bei palankų visuomenės požiūrį į Valstybinės mokesčių inspekcijos (toliau – VMI) veiklą, atlikti nuolatinę aptarnavimo veiklos procesų stebėseną, tyrimus bei apklausas, vykdomas naudojant tiek vidinius, tiek ir išorės išteklius.

Atsižvelgiant į nustatytą rizikos grupių, darančių įtaką mokesčių surinkimui, poveikį didžiausią dėmesį mokestinių prievolių užtikrinimo srityje numatoma skirti rizikos grupėms, susijusioms su:

- Lietuvos ir užsienio asmenų vengimu registruoti veiklą;

- mokesčių mokėtojų vengimu pateikti mokesčių deklaracijas laiku ir teisingas;

- Lietuvos juridinių asmenų vengimu apskaityti ir deklaruoti visas pajamas;

- vengimu registruotis PVM mokėtoju, mokėti PVM ir su PVM susijusiu sukčiavimu;

- gyventojų vengimu deklaruoti pajamas ir mokėti mokesčius.

Mokesčių apskaičiavimo ir sumokėjimo kontrolė

2009 m. prasidėjusi ekonominė krizė mokesčių administratoriui atnešė naujus iššūkius: dalis verslo subjektų, susidūrę su apyvartinių lėšų trūkumu dėl staigaus turto likvidumo sumažėjimo, pardavimo apimčių kritimo ir tarpusavio išskolinimų didėjimo, savo padėtį rinkoje nusprendė gerinti pasitraukdami į šešėlinę ekonomiką bei vengdami mokesčių. Sumažėjo mokesstinė drausmė ir daugėjo teisės aktų pažeidimų, kurie iki ekonominio nuosmukio buvo sumažėję. Pastebimi tokie pažeidimai:

- vengiama mokėti avansines mokesčių įmokas;
- siekiama atidėti mokesčių sumokėjimo terminą, pvz., kol bus gautas apmokėjimas už prekes ar paslaugas, ir nedeklaruojami pardavimai arba nepagrįstai sumažinama mokėtina mokesčio suma;
- nemokami deklaruoti mokesčiai ir jų mokėjimo siekiama išvengti nuslepiant pinigines lėšas bei turta;
- dirbama ir įdarbinama nelegaliai;
- vis dažniau darbo užmokestis mokamas „vokeliuose“;
- siekiant sumažinti apmokestinamąjį pelną, dalis pajamų perkeliama į ofšorines kompanijas;
- siekiant nuslėpti pardavimus, įforminami fiktyvūs tiekimai kitų Europos Sąjungos šalių mokesčių mokėtojams ir pan.

Kai kurių piktnaudžiavimo ir mokesčių vengimo būdų, su kuriais paskutiniaisiais metais buvo susiduriama retai, mastas išaugo keletą kartų ir tapo masiniu reiškiniu. Tarp jų ir „Fenikso sindromas“, kai, siekiant išvengti mokesčių mokėjimo ir įsipareigojimų verslo partneriams ar finansų įstaigoms, įmonės veikla yra perkeliama į kitą juridinį asmenį, paliekant nesumokėtas skolas ir neįvykdytus įsipareigojimus.

Atsižvelgiant į prognozes, kad ekonominė situacija šalyje gerės iš lėto, 2010 m. svarbiausiu uždaviniu mokesčių apskaičiavimo ir sumokėjimo kontrolės srityje VMI išliks šešėlinės ekonomikos masto mažinimas, veiksminga minėtų ir kai kurių kitų pažeidimų prevencija, laiku nustatomi mokesčių prievolių nevykdantys mokesčių mokėtojai, efektyvi rizikingų mokesčių mokėtojų atranka kontrolės veiksams ir rezultatyvūs kontrolės veiksmai.

Mokesčių prievolių galimai nevykdančių mokesčių mokėtojų nustatymas apima du pagrindinius procesus:

- mokesčių mokėtojų rizikingumo nustatymą;
- mokesčių mokėtojų atranką kontrolės ar kitoms priemonėms.

Mokesčių mokėtojų mokesčių prievolių nevykdymo rizikos įvertinimas yra nuolatinis mokesčių administratoriaus veiklos procesas, apimantis visus VMI veiklos procesus ir šalies regionus.

Atsižvelgiant į išaugusį daugelio teisės aktų pažeidimų rūšių skaičių, siekiant minėtų tikslų, mokesčių apskaičiavimo ir sumokėjimo kontrolė 2010 m. bus vykdoma, vadovaujantis šiais principais:

1) siekiant gauti kuo daugiau informacijos apie skirtingų verslo rūšių padėtį, subjektus, konkurencinio pranašumo galimai siekiančius mokesčių nemokėjimo sąskaita, skatinti asocijuotų struktūrų narius sąžiningai vykdyti mokesčių prievoles, plėtoti bendradarbiavimą su įvairiomis verslo asocijuotomis struktūromis;

2) siekiama efektyvesnio bendradarbiavimo su kitomis institucijomis;

3) gerinamas bendradarbiavimas su Europos Sąjungos šalių mokesčių administratoriais;

4) siekiant efektyvesnio turimų išteklių panaudojimo ir mažesnės vykdomų mokesčių administravimo veiksmų įtakos mokesčių mokėtojų veiklai;

5) siekiant geresnio papildomai į biudžetą ar fondus mokėtinų sumų, apskaičiuotų per mokesčius patikrinimus, išieškojimo, laiku taikyti išieškojimo užtikrinimo priemones, nepažeidžiant Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatyme nustatytų reikalavimų ir pagrindų bei proporcingumo principo;

6) vertinti mokesčių mokėtojų veiksmus mokesčių prievolių vykdymo atžvilgiu, vadovaujantis Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatyme įtvirtintais turinio viršenybės prieš formą, teisingumo ir protingumo principais, siekiant nepažeisti teisėtų mokesčių

mokėtojų lūkesčių ir išvengti mokesčių administravimo naštos didinimo bei nepagrįstų mokesčių prievolių nustatymo.

Praktika rodo, šešėlinės ekonomikos reiškiniai labiausiai paplitę mažose ir vidutinėse pagal savo dydį ir į biudžetą sumokamų mokesčių indėlių įmonėse, bet dėl didžiųjų mokesčių mokėtojų (jiems priskiriami mokėtojai, kurie atitinka VMI viršutininko įsakymu patvirtintus kriterijus) į biudžetą sumokamų mokesčių sumų lyginamojo svorio, jų vykdomų sandorių reikšmingumo, apimčių bei sudėtingumo formuojant verslo tendencijas bei darant įtaką mokesčių administratoriaus veiklos kryptims, didiesiems mokesčių mokėtojams taikoma kitokia mokesčių apskaičiavimo ir sumokėjimo kontrolės strategija. Tokiems mokesčių mokėtojams, jų sandoriams, mokesčių mokėjimo kultūrai ir mokėjimo savanoriškai skatinimui yra skiriamas ypatingas dėmesys.

Strateginiai darbo su didžiais mokesčių mokėtojais tikslai:

- teikti aukštos kokybės paslaugas bei formuoti gerus, abipusiu pasitikėjimu ir supratimu pagrįstus darbinis santykius su didžiais mokesčių mokėtojais,
- griežtai kontroliuoti tuos mokėtojus, kurie pranašumo ir naudos siekia nevykdydami arba netinkamai (nesąžiningai) vykdydami savo mokesčių prievoleles.

Pagrindinis uždavinys – užtikrinti, kad būtų pasiektas kuo aukštesnis savanoriško mokesčių mokėjimo lygis, t. y., didieji mokesčių mokėtojai mokesčius mokėtų teisingai ir laiku, o mokesčių administravimas būtų skaidrus ir efektyvus. Toks siekis gali būti įgyvendintas:

- sukuriant bendrą požiūrį į didžiųjų mokesčių mokėtojų poreikius ir mokesčių prievolių laikymąsi;
- glaudžiai bendradarbiaujant su didžiais mokesčių mokėtojais, kontrolės bei įvairiomis verslo sektorius prižiūrinčiomis institucijomis, asocijuotomis verslo struktūromis, užsienio valstybių mokesčius administruojančiomis institucijomis.

Kuriant naujus santykius su didžiais mokesčių mokėtojais bus siekiama teikti aukštos kokybės paslaugas (operatyvus informacijos teikimas, reagavimas į apmokestinimo problemas, individualių susitikimų apmokestinimo klausimais organizavimas, informavimas apie mokesčių mokėtojų veikloje pastebėtą riziką ir pan.) užtikrinama, kad mokesčių permokos būtų greitai gražinamos, skatinamas atviras ir konstruktyvus mokesčių administratoriaus ir didžiųjų mokesčių mokėtojų dialogas.

Siekiant užtikrinti sąžiningą konkurenciją, griežčiau elgtis su tais, kurie netinkamai vykdydami mokesčių prievoleles ieško mokesčių naudos, sąmoningai siekia apgaudinėti ir apgalvotai rizikuoja.

Komunikavimas su mokesčių mokėtojais

Komunikacijos tikslai:

1. įvertinus dabartinius šešėlinės ekonomikos mastus, prevenciškai užkirsti kelią jos dalies didėjimui;
2. vykdamas komunikacinę kampaniją skatinti šalies verslo atstovus sąžiningai mokėti privalomus mokesčius, užtikrinant biudžeto surinkimo planų vykdymą;
3. išryškinti VMI, kaip mokesčių mokėtojo patarėjo ir mokesčių srities eksperto, vaidmenį;
4. skatinti mokesčių mokėtojų sąmoningumą, mažinti šešėlinės ekonomikos dalį;
5. formuoti visuomenės (galimai išskiriant tikslinę jaunimo auditoriją) nuomonę, kad mokesčių mokėjimas yra naudingas kiekvienam visuomenės nariui, nes į biudžetą sumokėtų mokesčių dėka yra tenkinama daug svarbių poreikių (sveikatos apsauga, švietimas, poilsio ir pramogų infrastruktūros plėtojimas ir kt.);
6. propaguoti „sąžiningų taisyklių“ versle principą, pažymint sąžiningos konkurencijos naudą ir svarbą bei pavojus, kuriuos gali sukelti siekiai konkurencinį pranašumą įgyti mokesčių nemokėjimo sąskaita;
7. aiškinti, kad reikalaujamas kasos kvito arba sąskaitos faktūros kiekvienas visuomenės narys prisideda ne tik prie visuomenės, bet ir savo gerovės ir pan.

Numatomos taikyti komunikacijos priemonės:

1. viešųjų ryšių akcija (arba atskiros teminės akcijos);

2. viešojo komunikavimo priemonės (platinamos žiniasklaidos kanalais), pasiekiančios plačią auditoriją. Šiomis priemonėmis galima informuoti apie teisės aktų nuostatų taikymą, mokesčių procedūrų atlikimą, nelegalaus verslo žalą visuomenei ir valstybei, VMI vykdomos mokesčių mokėjimo kontrolės darbo rezultatus, nustatomus teisės aktų pažeidimus ir už juos taikomą atsakomybę, teikiamas paslaugas ir pagalbą verslui sunkmečiu, formuojant neigiamą visuomenės požiūrį į šešėlinės ekonomikos reiškinius bei skatinant vykdyti mokesčines prievoles;

3. tiesioginio komunikavimo priemonės (diskusijos, susitikimai, pasitarimai, ir kt.), pasiekiančios tikslingą auditoriją pagal pasirinktas prioritetas veiklos sritis bei temas;

4. bendradarbiavimas su tikslinėmis grupėmis, kuriuo siekiama suderinti atitinkamos ekonominės veiklos srities įmonių vidutinius veiklos rodiklius, pagal kuriuos galėtų būti vertinama galimo mokesčių vengimo rizika („skaidraus verslo standartai“); numatyti gautinus duomenis, kurie mokesčių mokėtojų mokesčių patikrinimų metu galėtų būti naudojami mokesčių bazės nustatymui pagal mokesčių administratoriaus įvertinimą, bei jų gavimo tvarką; numatyti bendradarbiavimo procedūras, gaunant ekspertinį vertinimą (specialisto išvadą) su tam tikra ekonominės veiklos sritimi susijusiais klausimais;

5. viešųjų ryšių ir komunikavimo mokymai VMI valstybės tarnautojams ir darbuotojams, siekiant parengti institucijos atstovus komunikacijai, nukreiptai prieš šešėlinės ekonomikos reiškinius.

STRATEGIJOS ĮGYVENDINIMAS

Siekiant užtikrinti VMI keliamų uždavinių, susijusių su valstybės ir savivaldybių biudžetų bei fondų pajamų surinkimu, įgyvendinimą bei Strategijoje išdėstytų tikslų pasiekimą, yra parengtas Konsoliduotas mokesčių mokėjimo užtikrinimo 2010 m. priemonių planas, kuriame numatytos nustatytos mokesčių mokėjimui įtaką darančios rizikos poveikio mažinimo priemonės, jų įgyvendinimui skirtini ištekliai ir jų vykdymo vertinimo kriterijai bei siektini tikslai.

Pastaba. Minėtas priemonių planas yra VMI vidinis dokumentas, jis nėra viešinamas.